

OBAVEŠTAJNA OBRADA OTVORENIH IZVORA INFORMACIJA U MIROVNIM OPERACIJAMA UN – UVID U PERCEPCIJE I REALNOSTI

Slavimir S. Nikolić¹

Okončanjem hladnog rata i ulaskom u novi milenijum organizacija UN ulazi u period kapitalnih reformi svog delovanja, dok se domen obaveštajnog rada i primene OSINT, iako znatno potpomognut razvojem informacijskih tehnologija, zastupljenošću interneta, digitalizacijom tradicionalnih medija, te eksponencijalnim porastom upotrebe društvenih medija, još uvek nalazi u procesu definisanja i borbe za svoje zasluženno mesto. Iako smatrana disciplinom sa brojnim ograničenjima, OSINT potvrđuje svoju upotrebnu vrednost na nivou ma od taktičkog do strateškog, te onom za čiji se kapacitet i ulogu, kao primarnog načina za prikupljanje podataka, unapređenje situacione obaveštenosti i alata za rano upozorenje očekuje da u kontinuitetu samo raste. Iako istraživanje dokazuje da 80% informacija koje su procesuirali obaveštajno-analički organi u mirovnim operacijama UN potiče iz otvorenih izvora, čineći OSINT disciplinom koja znatno dominira u odnosu na druge obaveštajne discipline, pozitivistička teorija (doktrina) i praksa se razmimoilaze u momentu kada govorimo o holističkom pristupu unapređenja ove discipline – sa težištem na kompleksu neophodnih resursa, te konkretne i robustne akcije usmerene na unapređenje obaveštajno-analičkih kapaciteta organizacije UN. Ustanovljene manjkavosti unutar posmatranog sistema odnose se na nekoherentnost teorije i prakse eksploatacije OSINT, te naročito potdiscipline OSINT koja se bavi praćenjem i obradom informacija koje proističu iz društvenih medija, SOCMINT (SMI).

Ključne reči: *društveni mediji, mirovne operacije, obaveštajni rad, otvoreni izvori informacija, praktičari, OSINT, SOCMINT, UN*

„[n]ot knowing what was really going on. The UN treats intelligence gathering with great suspicion, because it is deemed to be spying on member states. We once found ourselves in a situation where BBC World Service was telling us what was happening 200 metres away from our own headquarters, That was really frustrating.”²

MG (Canada) Lewis MacKenzie
First UN Commander of UNPREDEP³

¹ nikolics@un.org. Autor je dugogodišnji obaveštajni oficir i analitičar organizacije UN, te viši predmetni instruktor i predavač u UN sa redovnim gostovanjima na Norwegian Defense International Centre (NODEFIC). Usko je specijalizovan za SIGINT, GEOINT, HUMINT, OSINT i SOCMINT (SMI). Stavovi izneseni pripadaju autoru i ne odražavaju stavove organizacije UN.

² De Jong, Robert David Steele and Wies Platje, PKI: emerging concepts for the future (Oakton Virginia: OSS International Press, 2003), Chapter.1.

³ UNPREDEP – United Nations Preventive Deployment Force in the Former Yugoslav Republic of Macedonia.

Kao preduslov za razmatranje pojma „*intelligence*” i „*open source intelligence*” (OSINT), u okruženju mirovnih operacija UN, gde se izrazi prevode kao obaveštajna delatnost i obaveštajna delatnost koja proizlazi iz obrade otvorenih izvora informacija, neizostavno je navesti da UN, premda nalazeći se u sedmoj dekadi svog postojanja, još uvek ne raspolaže doktrinarnim dokumentom koji tretira oblast koristeći upravo njen izvorni termin „*intelligence*”.

Iako je ovaj termin sporadično korišćen u postojećim operativnim doktrinama međunarodne organizacije, suplementarna jezička nomenklatura koju preferiraju Departman za mirovne operacije (DPKO)⁴ i Departman za bezbednost i sigurnost (DSS),⁵ kao primarni⁶ nosioci funkcije obaveštajne delatnosti u organizaciji UN (delujući u cilju realizacije mandata mirovnih operacija, te bezbednosne zaštite ljudstva, programskih aktivnosti i infrastrukture UN), jeste „*analysis*” ili „*information analysis*” (u DPKO), odnosno „*security threat information management*” ili „*security analysis*” (u DSS). Govoreći pak o terminu OSINT, analogno izvoristu termina „*intelligence*”, i on biva u kontinuitetu zapostavljen, usprkos činjenici da obaveštajna delatnost u mirovnim operacijama UN uveliko zavisi od široke upotrebe i obrade otvorenih izvora informacija.

Početak doktrinarne i operativne konkretizacije obaveštajne delatnosti u UN dešava se relativno skoro, tek 2006. godine, kada DPKO kreira u nizu mirovnih operacija, dakle taktičkom nivou, združene analitičke centre, „*Joint Mission Analysis Centre*” (JMAC), koji će biti u stanju da direkciono i kontinuirano prikupljaju i obrađuju informacije od kritičnog značaja, te izrađuju sveobuhvatne analitičke proizvode radi podrške, planiranja aktivnosti mirovnih operacija i donošenja odluka.⁷ Iako predmetna direktiva DPKO iz 2006. godine izbegava upotrebu termina „*intelligence*”, napredak u ovoj oblasti postaje sve očigledniji, jer DPKO već naredne godine formira u sedištu organizacije UN tim za stratešku analitiku, „*Research and Liaison Unit*” (RLU), a 2010. godine i drugi tim slične namene – „*Assessment Team*”⁸ (AT).

Naredni ohrabrujući i snažniji znaci razumevanja potrebe za unapređenjem obaveštajnog rada unutar organizacije i mirovnih misija UN, te naročito OSINT discipline, javljaju se 2014. godine, u Izveštaju ekspertskeg panela o primeni novih tehnologija i inovacija u mirovnim operacijama UN (poznatom i pod naslovom „*Performance Peacekeeping*”),⁹ u kojem se, iako umesto termina OSINT stoji izraz „*open source information*”, po

⁴ Department for Peacekeeping Operations (DPKO)

⁵ Department of Safety and Security (DSS)

⁶ Iako u okviru aktivnosti organizacije, a u nadležnosti Department of Political Affairs i njegovih dvadesetak političkih misija (vidi: <http://www.un.org/undpa/en/in-the-field/overview>) postoje timovi koji se bave analitičkim zadacima.

⁷ 2015.03: Policy on Joint Mission Analysis Centres (JMAC); <http://repository.un.org/handle/11176/89594>, http://www.kudosconcepts.com/samples/UN--BestPractices/resources/JOC_JMAC_Policy.pdf, Diamanti, Tiziano. „The Peacekeeping Information at UN Level.” *Journal of Strategic Security* 6.5 (2013), p. 103; <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1306&context=jss>

⁸ Diamanti, Tiziano. „The Peacekeeping Information at UN Level.” *Journal of Strategic Security* 6.5 (2013): 99., p.103; <http://search.proquest.com/openview/c15fac8908991969cb3fe209153b16af/1?pq-origsite=gscholar>

⁹ Final Report of the Expert Panel on Technology and Innovation in UN Peacekeeping, <http://www.performancepeacekeeping.org/>

prvi put u istoriji organizacije UN otvoreno govori o pojmu „*intelligence*”. U ovom dokumentu on se pominje čak 42 puta,¹⁰ a združeni analitički timovi u mirovnim operacijama UN (JMAC) 16 puta – ukazujući na njih kao projekat obaveštajno-analitičkog organa mirovnih operacija UN koji doživljava uspeh i konstantno se razvija. Da je proces evolucije nezaustavljiv dokazuje i činjenica da je predmet obaveštajnog delovanja u organizaciji UN dosegao vrh agende Saveta bezbednosti UN, u kojem je u aprilu 2016. godine započeta strateška rasprava na temu definisanja političkog okvira („*policy*”) obaveštajnog delovanja u mirovnim operacijama UN, te kako unaprediti praksu prikupljanja i analitike informacija.¹¹

Posmatrajući fazno zakasneli razvojni put obaveštajne discipline i OSINT u međunarodnoj organizaciji, neophodno je napomenuti da izvor otporu upotrebe termina „*intelligence*” u organizaciji UN i pribegavanje alternativnim izrazima nalazi ishodište u 60-tim godinama prošlog veka. Period hladnog rata, percepcije nepristrasnosti, nedostatak inicijative za izgradnju službi sa punom transparentnošću delovanja, te međusobna neverica zemalja članica onemogućavali su, kako razgovor, tako i delovanje na ovu tada izuzetno osetljivu oblast, rezultirajući u epizodama kreiranja privremenih i-ili bezuspešnih „*ad-hock*” rešenja na datu temu. Tek okončanjem blokovske podele i prelaskom u novi milenijum, kada organizacija UN ulazi u period kapitalnih revizija i reforme svog delovanja, dolazi do pozitivnog pomaka u domenu razvoja obaveštajnog rada i OSINT discipline.

Kako oblast obaveštajnog rada u mirovnim operacijama UN ulazi tek u drugu dekadu svog neometanog postojanja, može se pretpostaviti da se primarni taktički obaveštajni organi mirovnih operacija UN (JMAC) još uvek nalaze u procesu definisanja koherentne obaveštajne kulture – suprotno, primera radi, onoj za koju je očekivati da postoji u obaveštajnim celinama u nacionalnom, tj. „*UN member state*” kontekstu. U tom slučaju, isto neminovno mora ostaviti uticaja i na shvatanje, razvoj i primenu OSINT u praksi.

Kako lica angažovana na realizaciji obaveštajnih zadataka u JMAC timovima u sistem unose raznolika obrazovna i praktična iskustva i shvatanja obaveštajnog rada, različite nivoe tehničke ekspertize, nacionalne obaveštajne prakse, specifična znanja i veštine, jezičke, rodne, religijske i kulturološke specifičnosti, nemoguće je negirati i mogućnost da sveukupnost takve raznovrsnosti ne dovodi do razlika u kvalitetu i kvantitetu obaveštajnog rada, tj. primene OSINT u svakodnevnom radu.

Imajući u vidu da je primarni zadatak JMAC timova da obezbede rukovodstvu mirovne operacije UN sveobuhvatne „*forward looking*” analitičke proizvode, izrađene na osnovu široke lepeze dostupnih izvora, cilj ovog istraživanja jeste identifikacija postojećih percepcija i realnosti o kapacitetu, stepenu promenljivosti i vrednosti OSINT koje izvršavaju lica angažovana u JMAC timovima.

¹⁰ U kontekstu „*intelligence-led decision-making*”, „*business intelligence*”, „*Business Intelligence and Risk Management*”, pa čak (pozivajući se na obaveštajni rad) govoreći i o upotrebi bespilotnih letelica radi sagledavanja prohodnosti kritičkih terena „...small tactical UAVs as mobile intelligence, surveillance and reconnaissance (ISR) platforms to survey choke points and hazard areas along the route...” ili (aludirajući opet na obaveštajni rad) navodeći da „...aerial data and geospatial information is critically important to any peacekeeping mission and provides invaluable intelligence for many operational contexts as needed to enhance overall security”. Autor ovde navodi samo nekoliko takvih primera.

¹¹ UNSC Meeting on the Policy Framework on Intelligence in UN Peacekeeping Operations, July 2016; <http://www.whatsinblue.org/2016/07/meeting-on-the-policy-framework-on-intelligence-in-un-peacekeeping-operations.php>

Analitički pristup problematici u ovom istraživanju zasniva se na posmatranju OSINT kroz predmetna iskustva principijelne kategorije lica angažovanih na realizaciji obaveštajnih zadataka u mirovnim operacijama UN (JMAC timovima), dakle praktičara OSINT – analitičara i obaveštajnih oficira civilnog, vojnog i policijskog profila.

Reprezentativnost uzrokovane populacije obezbeđena je uzimanjem u obzir široke lepeze njihovih karakteristika, kao što su: stepen profesionalne izgrađenosti, domicilne obaveštajne kulture, korporativne pozicioniranosti stečenih iskustava u radu u različitim mirovnim operacijama UN, sistemska ograničenja i narastajuće operativne, obaveštajne i analitičke potrebe u mirovnim operacijama. Uzrokovana populacija ne predstavlja samo ravnomeran odnos lica s obzirom na njihov profesionalni profil, već i ravnomeran odnos stepena obrazovanja, nacionalne pripadnosti, lingvističkog faktora, starosne strukture, te rodne zastupljenosti. Shodno tome, autor uzorak smatra reprezentativnim i validnim radi sticanja objektivnog uvida u percepcije i realnosti istraživane problematike.

Otpočinjući istraživanje osvrtom na aktuelna shvatanja OSINT od strane akademskih krugova i same svetske organizacije, autor će istraživanje ostvariti putem ankete za koju se očekuje da omogući što jasniji uvid u percepcije i realnosti realizacije OSINT u mirovnim operacijama UN. Anketa započinje administrativnim detaljima o učesnicima u anketi, dok je njen glavni deo usmeren ka dobijanju povratne informacije na tematiku: (1) savremenih shvatanja OSINT discipline u mirovnim operacijama, (2) doktrinarnog pristupa realizaciji OSINT u mirovnim operacijama, (3) realnosti upotrebe OSINT u mirovnim operacijama, (4) značajnijih nedostataka i prednosti primene OSINT u mirovnim operacijama, te (5) očekivanog razvoja OSINT u mirovnim operacijama UN u budućnosti. Imajući u vidu činjenicu da je funkcija OSINT u službi podrške mirovnih operacija UN u poslednjih 10 do 15 godina znatno potpomognuta razvojem informacionih tehnologija, zastupljenošću interneta, digitalizacije tradicionalnih medija, te eksponencijalnim porastom upotrebe društvenih medija, predmetno istraživanje daje poseban osvrt uvidu u percepcije i realnosti primene specifičnog dela OSINT – SOCMINT ili SMI („*Social Media Intelligence*”), koji se odnosi na obradu informacija koje proističu iz društvenih medija.

Elektronska anketa upućena je ka 100 lica, sadašnjih ili bivših pripadnika JMAC timova u svim mirovnim operacijama UN, realno očekujući stepen odgovora do 50% učesnika, pri čemu je pretpostavka da bi prikupljene povratne informacije trebalo da budu adekvatan osnov za pokušaj dekodiranja trenutnog statusa prakse OSINT u mirovnim operacijama UN.

Ukazujući na činjenicu o neophodnosti svestranog, što urgentnijeg i sistematizovanog razvoja obaveštajne delatnosti i OSINT u organizaciji i realizaciji mirovnih operacija UN, naročito usled proliferacije kompleksnih bezbednosnih pretnji sa kojima se međunarodna organizacija i njeni profesionalni pripadnici svakodnevno suočavaju, može se reći da je trenutak za detaljniji uvid u percepcije i realnosti OSINT, te stepena i načina primene ove obaveštajne discipline u mirovnim operacijama UN više nego sazreo.

Retrospektiva teorije OSINT u mirovnim operacijama UN

Posmatrajući uzorak od nekoliko odabranih akademskih radova izrađenih na tematiku OSINT i mirovnih operacija UN u skorijem periodu, naučna javnost van sistema UN je uverena da upotreba OSINT u službi podrške mirovnih operacija UN poprima sve veću pažnju u periodu od završetka hladnog rada i prelaza u novi milenijum, naročito usled razvoja informacionih tehnologija, zastupljenosti interneta i digitalizacije tradicionalnih medija.

Percipirana kao perspektivna disciplina koja može da ispuni većinu¹² kritičnih informacionih potreba, „*priority information requirements*” (PIR) jedne mirovne operacije,¹³ u eri konstantne degradacije karaktera i intenziteta oružanih sukoba, te virtuelno nekontrolisanog procesa globalizacije, kvalitetna eksploatacija OSINT discipline van sumnje ostaje „*conditio sine qua non*” i osnova obaveštajnog rada u mirovnim operacijama UN.¹⁴

Iako ocenjena i kao disciplina sa brojnim ograničenjima, odnoseći se na pouzdanost izvora informacija, tačnost informacija, njihovu pravovremenost, preopterećenost informacijama, suprotnih tumačenja informacija, vrednost informacija *etc.*, a što će u ovom istraživanju kroz niz aspekata i parametara biti provereno i istraženo, OSINT se smatra disciplinom upotrebljivom na svim nivoima, od taktičkog do strategijskog, te onom za čiji se kapacitet i ulogu kao primarni način za prikupljanje podataka, unapređenje situacione obaveštenosti i alata za rano upozorenje očekuje da u kontinuitetu samo raste,¹⁵ obrnuto proporcionalno zahtevima za ulaganja u nju.¹⁶

Posmatrano iz ugla organizacije UN, koliki je značaj upotrebe otvorenih izvora u podršci funkcionisanja mirovnih operacija UN u eri bez presedana po pitanju tehnološkog razvoja i napretka u domenu razmene informacija govori činjenica da Izveštaj ekspertskog panela organizacije UN iz 2014. godine o primeni novih tehnologija i inovacija u mirovnim operacijama UN („*Performance Peacekeeping*”) skoro u potpunosti – 23 od 30 puta, koliko je izraz upotrebljen – percipira analitičku delatnost u službi mirovnih operacija UN upravo na eksploataciji otvorenih izvora.

Pomenuti doktrinarni dokument organizacije UN tretira OSINT, tj. upotrebu „*open source information*” u mirovnim operacijama UN kao regularnu i neophodnu praksu,¹⁷ odnosno kao jednu od dominantnih praksi u realizaciji obaveštajne delatnosti. Upotrebu „*open source information*” koje potiču iz tradicionalnih izvora, društvenih medija, „*crowdsourcing*” platformi, te ostalih informacionih izvora, kao što su „*think tanks*” i „*analytic clearinghouses*”, ovaj izveštaj smatra osnovama za osnaživanje situacione obaveštenosti i

¹² „At present an estimate of 70 to 90 percent of all information is open source information”, The UN and Intelligence, Thesis, Bram Champagne, 2006, POTI, Peace Operations Training Institute, p-4, <http://cdn.peaceopstraining.org/theses/champagne.pdf>; „...Most of the data processed by intelligence services is based on public=open sources (speculatively, from 80 to 90 percent)...”, Gašper Hribar, Iztok Podbregar & Teodora Ivanuša (2014) OSINT: A "Grey Zone"?, International Journal of Intelligence and CounterIntelligence, 27:3, 529-549, <http://dx.doi.org/10.1080/08850607.2014.900295>; Arthur Hulnick, a former CIA officer: „...OSINT may account as much as 80 per cen of the Intelligence database in general”, cited in Secret Intelligence: A Reader By Richard J. Aldrich, Routledge Institute, 2009, p-81; Adam D.M. Svendsen, Intelligence Cooperation and the War on Terror: Anglo-American Security relations after 9/1, Routledge, 2009

¹³ Dysfunction Junction: Intelligence, Peacekeeping, And The United Nations, Steven Maceda, September 2007, Naval Postgraduate School Monterey, California, Thesis; <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/3275>

¹⁴ OSINT For Peace Support Operations: Perspectives From Un Operations, Dr. David A. Charters, Director, Centre for Conflict Studies, University of New Brunswick, Canada, http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/040319/1efd2b192d0c9f63a0a29e111d8c128b/OSS2000-02-12.pdf

¹⁵ The Peacekeeping Information at UN Level, Tiziano Diamanti, Security Branch, Defense General Staff Headquarters, Italy, Journal of Strategic Security, Volume 6 Number 5 Volume 6, No. 3, Fall 2013, p-112, <http://search.proquest.com/openview/c15fac8908991969cb3fe209153b16af/1?pq-origsite=gscholar>

¹⁶ Richard J. Aldrich, Secret Intelligence: A Reader, Routledge, 2009

¹⁷ Performance Peacekeeping, <http://www.performancepeacekeeping.org/>, p-65, „JMAs require regular access to open source information...”

alatom koji omogućava kompletiranje analitičke slike u mirovnim operacijama UN. Nadalje, govoreći o primeni OSINT, izveštaj navodi da mirovne operacije UN moraju na bolji način da koriste otvorene izvore – precizno definišući svoje informacione prioritete, upozoravajući osoblje angažovane u analitičkim timovima UN da vodi računa o informacionim potrebama, te da sistem mirovnih operacija mora da bude organizovan tako da obezbedi jednostavan pristup ka otvorenim izvorima informacija.

Izveštaj takođe preporučuje da nadležni organi UN moraju da obezbede osoblju angažovanom u ovim timovima softverske pakete koji će omogućiti automatizaciju prikupljanja informacija koje proističu iz otvorenih izvora i njihovo analiziranje, uključujući i one koji proističu iz društvenih medija,¹⁸ navodeći čak i specifične informacione platforme za izvršenje takvih zadataka.¹⁹ Po pitanju pružanja neophodne podrške za ostvarenje takve prakse u mirovnim operacijama, izveštaj savetuje i da je neophodno obezbediti pristup otvorenim informacijama bez ograničenja, što se odnosi na neograničen pristup informacionim platformama sa „*streamline video*” karakterom, internet stranicama koje propagiraju terorizam, kriminalne delatnosti, ili pak onima sa eksplicitnim (dakle kritičnim, tj. obaveštajno vrednim) karakterom ili sadržajima.

Radi kvalitetnije i svestranije upotrebe OSINT u obaveštajnom radu u mirovnim operacijama UN, ovaj dokument u svom zaključku i delu koji se odnosi na preporuke navodi da relevantni alati, odnosno softverske platforme za prikupljanje i obradu informacija treba da budu dostupni i primenjivani bez izuzetaka ili kašnjenja u njihovoj implementaciji; da mirovne operacije moraju da realizuju revizije svojih informacionih prioriteta, uspostavljenih praksi u prikupljanju i obradi (analizi) informacija; da ograničenja upotrebe interneta treba da budu ukinuta licima angažovanim na zadacima OSINT radi nesmetane operacije i prikupljanja informacija iz otvorenih izvora; kao i da lica angažovana na ovim zadacima moraju da budu adekvatno edukovana i stručno osposobljena.

Koji je nivo koherentnosti u doktrinarnom ili praktičnom pristupu realizacije OSINT u mirovnim operacijama UN, kao i da li on predstavlja ograničavajući ili omogućavajući faktor u realizaciji OSINT, kako praktičari OSINT percipiraju odnos teorije i prakse, te cene realnost primene ove obaveštajne discipline, odnosno šta u nju kao individue unose, šta nalaze kao kamen spoticanja ili pak olakšavajuće faktore, kao i šta su njenom primenom u stanju da proizvedu ili ne radi podrške realizacije mandata mirovnih operacija UN u konfliktnim područjima, te da li su podržani i u kojoj meri u svojim OSINT nastojanjima po liniji postojeće funkcionalne hijerarhije – samo je mali deo velike grupe pitanja koja se nemeću u analitičkom posmatranju primene OSINT u mirovnim operacijama UN.

Odgovore na ta pitanja u okviru ovog istraživanja autor je pribavio od samih nosilaca ove funkcije u organizaciji UN.

¹⁸ Dakle OSINT.

¹⁹ P-140, RecordedFuture (<https://www.recordedfuture.com/>), Storyful (<http://storyful.com/>), The GDELT Project (<http://gdeltproject.org/>), Rapidminer (<https://rapidminer.com/>), Text Miner (http://www.sas.com/en_my/software/analytics/text-miner.html), ili Xmind (<http://www.xmind.net/>), Mindjet (<https://www.mindjet.com/>), MindManager (<https://www.mindjet.com/mindmanager/>), Coggle (<https://coggle.it/>), MindNode (<https://mindnode.com/>), FreeMind (http://freemind.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page), NodeXL (<https://nodexl.codeplex.com/>), FaultTree+ (www.isograph.com), Swiftriver (<https://wiki.usahidi.com/display/WIKI/SwiftRiver>).

Reč praktičara OSINT u mirovnim operacijama UN

Profil učesnika u istraživanju

Kao predviđeno, autor je procesiranjem predmetne ankete ostvario stepen odgovora ispitanika u iznosu od 45%, od čega 24 civilna lica, te 14 vojnih i 7 policijskih oficira. Od ukupnog broja ispitanika, 45% je do sada učestvovalo u dve do četiri mirovne operacije UN, dok je 51% učestvovao samo u jednoj, u kojoj trenutno služe, pri čemu sva lica imaju višegodišnje iskustvo u obaveštajno-analitičkom radu u mirovnim operacijama UN u JMAC timovima, te ono koji potiče iz srodnih organa u relevantnim vojnim i policijskim organizacionim celinama,²⁰ organima bezbednosti DSS ili pak onima u sedištu organizacije UN. Ispitanici svoja iskustva donose iz ukupno 13 mirovnih operacija UN,²¹ od trenutno 16 postojećih.²²

Dobijene povratne informaciju indukuju da relevantno iskustvo ispitanika u obaveštajno-analitičkim poslovima rangira od jedne do pet godina (22 lica), pet do 10 godina (10 lica), 10 do 15 godina (3 lica), 15 do 20 godina (4 lica), te više od 20 godina (6 lica), pri čemu su 10% ispitanika specijalisti, 16% poseduje Bachelor, 62% master, a 11% PhD obrazovni stepen.

Starosna dob ispitanika rangira u uravnoteženim dekadnim sekvencama, od dvadesetih do pedesetih godina, dok se kuriozitet informacija odnosi na to da je samo sedam žena (15%) od ukupnog broja učesnika u istraživanju angažovano na obaveštajno-analitičkim poslovima. Jedna od karakteristika okruženja mirovnih operacija UN jeste slabija rodna zastupljenost žena, pogotovo u operativnim okruženjima pretežno vojnog i policijskog karaktera, što može biti izraženo što je bezbednosna situacija kompleksnija i pretnje po fizički integritet su izraženije, npr. u područjima gde postoje značajne aktivne borbene operacije ili oružani konflikti.²³

Što se tiče nacionalne zastupljenosti, a koja neumitno pokreće za sobom niz specifičnosti ispitanika, kao što su jezik ili jezici na upotrebi (multilingualni faktor), domicilna obaveštajna kultura i izgrađenost, te kulturološko-religiozni faktor (koji može imati uticaj na razumevanje obaveštajno-analitičke delatnosti, tj. individualne percepcije dešavanja u operativnom okruženju ili čak svojevrсна predubeđenja ili predrasude), uzorak je zadovoljavajući, jer donosi percepcije iz ukupno 25 nacija sa četiri kontinenta, odnosno sledećih zemalja članica međunarodne organizacije: Argentina, Austrija, Bangladeš, Belgija, Bosna i Hercegovina, Čile, Filipini, Francuska, Holandija, Indija, Island, Kanada, Kolumbija, Makedonija, Nemačka, Rumunija, Ruska Federacija, Urugvaj, Velika Britanija, Salvador, Srbija, Španija, Šri Lanka i Švajcarska.

Navedeni podaci predstavljaju siže inicijalnog procesiranja učesnika u istraživanju („*basic administrative details*“), dok sledeće sekcije donose specifične informacije o savremenim shvatanjima OSINT discipline u okruženju mirovnih operacija UN („*contemporary understanding of OSINT discipline*“).

²⁰ Vojnim i policijskim kontingentima ili putem individualno angažovanih vojnih i policijskih oficira, zemalja članica UN koje podržavaju mirovne operacije UN svojim nacionalnim doprinosom u ljudskim resursima.

²¹ MONUSCO, UNMIL, UNOCI, MINUSCA, UNMISS, MINURSO, MINUSMA, MINUSTAH, UNMIK, UFICYP, UNIFIL, UNTSO i UNDOF.

²² Pregled trenutno aktivnih mirovnih operacija UN dostupan na stranici <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>

²³ Relevantna detaljna informacija i statistički podaci dostupni su na UN stranici „Women in peacekeeping“, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml>, <http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2016gender/jul16.pdf>

Savremena shvatanja OSINT u mirovnim operacijama UN

Metodologija ankete zasnovana je na grupaciji pitanja na koja su učesnici odgovarali putem višestepene „*likert scale*”,²⁴ metodom višestrukih izbora („*multiple choice question*”), upotrebom „*closed-ended*” odgovora, ili pak slobodnim odgovorima – usmerenih sticanju percepcije praktičara OSINT na temu upotrebe ove discipline u mirovnim operacijama UN.

Skoro svi učesnici u anketi, tj. 90%, slažu se da do 80% informacija procesiranih od strane obaveštajno-analitičkih organa u organizaciji UN i njenim mirovnim operacijama potiče iz otvorenih izvora, čineći OSINT disciplinom koja znatno dominira u odnosu na druge obaveštajne discipline.

Nešto manji stepen slaganja, ali i dalje znatan (85% učesnika) odnosi se na činjenicu da se primenom OSINT može zadovoljiti većina „*priority information requirements*” (PIR)²⁵ tj. primarnih informacionih zahteva, te da se OSINT može primeniti u bilo kojoj fazi analitičke obrade određene problematike.

Konačno, sva anketirana lica slažu s tim da je OSINT danas primarni mehanizam, kako za obezbeđenje adekvatne situacione obaveštenosti, tako i ranog upozorenja. Identičan nivo slaganja odnosi se i na kapacitet OSINT u realizaciji analiza od taktičkog do strategijskog nivoa, pri čemu nema izuzetaka u mišljenju da se očekuje izuzetan razvoj i napredak ove obaveštajne discipline u budućnosti.

Doktrinarni pristup realizaciji OSINT u mirovnim operacijama UN

Kao što se i očekivalo, svi pripadnici JMAC timova upoznati su sa postojećim doktrinarnim dokumentima koji regulišu njihov rad,²⁶ kao i sa postojećom predmetnom materijom koja govori o potrebi unapređenja obaveštajnog rada unutar organizacije i mirovnih misija UN, te naročito OSINT discipline, kao što je adresirano u više navrata u „*Performance Peacekeeping*” izveštaju.

Što se tiče semantičkih razlika zapaženih ranije u tretiranju obaveštajne delatnosti i OSINT („*intelligence*” i „*open source intelligence*”), iako evidentno ne predstavlja tačku spoticanja u razumevanju i primeni ove discipline u svakodnevnom radu, većina ispitanika (70%) izrazila je mišljenje da bi terminološko usklađivanje svakako sprečilo potencijalno negativan uticaj na razumevanje teorije i prakse, pogotovo kod mlađih generacija profesionalaca.

Svi učesnici u anketi slažu se sa jednim od principijelnih zaključaka „*Performance Peacekeeping*” izveštaja koji se odnosi na činjenicu da mirovne operacije današnjice ne mogu više da dozvole „da budu poslednje koje saznaju...”,²⁷ te delom koji govori o tome da sposobnost

²⁴ <http://www.socialresearchmethods.net/kb/scallik.php>

²⁵ U vojnoj terminologiji adresirani su kao Critical Information Requirements (CIR), ili Commander's Critical Information Requirements (CCIR). Radi reference preporučuje se da se pogleda: HQ, Department of the Army, US, Field Manual (FM) 2-0: Intelligence, p. 1-7; [http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm2-0\(04\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm2-0(04).pdf)

²⁶ http://www.kudosconcepts.com/samples/UN--BestPractices/resources/JOC_JMAC_Policy.pdf

²⁷ Referenca na izjavu MG (CAN) Lewis MacKenzie u preambuli uvoda u ovaj rad.

održanja potrebnog nivoa situacione obaveštenosti i realizacije obaveštajno-analitičkih zadataka u mirovnim operacijama UN uveliko zavisi od stepena eksploatacije otvorenih izvora.

Isto tako, anketirani učesnici se slažu da sve postojeće restrikcije u upotrebi interneta (sem, naravno, onih koje štite same korisnike globalne mreže) treba da budu ukinute, da protok informacija treba da bude omogućen u što širem kapacitetu, tj. brzini, kao i da licima zaduženim za realizaciju obaveštajno-analitičkih zadataka treba što hitnije omogućiti upotrebu savremenih softverskih paketa za obradu (internet baziranih) otvorenih izvora informacija – pretpostavljajući da ona treba da budu adekvatno obučena u svim domenima efikasnog prikupljanja, procesiranja, obrade i skladištenja informacija od značaja ekstrahovanih iz globalne informacione mreže.

Realnosti upotrebe OSINT u mirovnim operacijama UN – opšti uvid

Upitani u kojoj meri u izvršavanju redovnih aktivnosti primenjuju OSINT, učesnici u istraživanju dali su ujednačene povratne informacije. Imajući u vidu da različite mirovne operacije i različita operativna okruženja nameću da se portfolio radnih mesta razlikuje od lokacije do lokacije, te pristup datom problemu određenom obaveštajnom tehnikom zavisi od višestrukih činilaca, praksa pokazuje da primena OSINT može biti zatupljena u od samo 10% (sedam slučajeva) radnih zadataka ili vremena, do čitavih 100% (osam slučajeva).

Govoreći o tipu otvorenih informacija koje se tretiraju primenom OSINT, većina učesnika u anketi (65 do 97%, u zavisnosti od vrste informacija) potvrdilo je da njihova praksa pokriva obradu široke lepeze tradicionalnih medija (TV, radio, štampa), profesionalnih i akademskih izvora, akademski radovi, konferencijski materijali, izdanja profesionalnih asocijacija i sl.), javnih službenih izvora informacija (izveštaji vlada i držanih organa, demografske statističke publikacije, govora i sl.), te internet baziranih izvora informacija (sajtovi, web servisi, online baze podataka, medijske kuće, blogovi, društveni mediji, GIS²⁸ platforme i sl.). Vrlo mali deo ispitane populacije potvrdio je da u svom radu koristi materijale koji potiču iz „Deep Web”²⁹-a (samo dvoje, tj. 4%).

Oko 77% učesnika u anketi izrazilo je zadovoljstvo tehničkom opremljenošću svojih timova, pri čemu je celokupna grupa izrazila mišljenje da bi svaka značajnija restrikcija pristupa otvorenim informacijama (ili internetu) predstavljala monumentalan inhibicioni uticaj na realizaciju OSINT. Identično odgovoru na prvo pitanje u ovoj sekciji, učesnici u istraživanju su izjavili da bi u takvom slučaju stepen njihove percipirane oštećenosti iznosio od 10 do 100%, u zavisnosti od portfolija, pri čemu je percipirano da bi takvo dešavanje moglo da indirektno negativno utiče i na samu bezbednost učesnika mirovnih operacija UN (65% učesnika) ili pak uspešne realizacije mandata misije (75% učesnika).³⁰

²⁸ Geographical Information Systems.

²⁹ Duboki ili nevidljivi internet materijal / deo internet mreže. Sadržaj ove mreže nije indeksiran i nije ga moguće pretraživati uobičajenim softverima za pretraživanje interneta. Standardni tj. Surface Web upoređen sa Deep Web količinski predstavlja samo vrh brega informacija koje postoje na www. Upotreba Deep Web zahteva specijalne softvere, poput Tor-a, ili slične, dok je sam „boravak” u ovom delu www veoma opasan po lica koja ne primenjuju značajnije mere softverske zaštite ili ne poseduju značajnija iskustva u domenu pretraživanja i eksploatacije www.

³⁰ Negativan uticaj po pitanju situacione obaveštenosti u prvom redu.

Obaveštajno-analički timovi bi u takvom scenariju jednostavno mogli biti znatno onemoćeni (*ostali 'slepi'*) da sa uspehom izvršavaju funkcije zbog kojih postoje.

Kada govorimo o pristupu otvorenim izvorima informacija putem interneta (oblast koja dominira u realizaciji OSINT današnjice), nivo određenih restrikcija u pristupu www nije stran u mirovnim operacijama UN, što je potvrđeno odgovorima 31 od 45 anketiranih lica.

Radi praktičnog primera, pristup „*Deep Web*” okruženju uglavnom je blokiran, zbog mogućeg „*cyber*” tj. hakerskih napada na korisnike i samu internet infrastrukturu mirovnih operacija UN (probijanje „*firewall*”-a), ali i zbog nepostojanja šireg neophodnog iskustva³¹ kod značajnijeg broja korisnika interneta koja se bave OSINT u bezbednoj upotrebi ovog značajnog dela www mreže.

Sa druge strane, ograničenja (delomična ili potpuna) u upotrebi IT resursa mirovnih operacija UN postoje i u pristupu značajnoj količini internet sadržaja koji predstavljaju suštu suptnost principima³² delovanja organizacije UN ili su pak procenjeni da poseduju skrivene linkove ka softverima izuzetno malicioznog karaktera.³³ Naravno, u slučaju da pripadnici obaveštajno-analičkih timova organizacije UN, a u skladu sa njihovim operativnim portfoliom, imaju potrebu za istraživanjem i prikupljanjem informacija sa, recimo, internet stranica koje propagiraju terorističku aktivnost ili aktivnost usmerenu protiv fizičkog integriteta civilnog stanovništva ili samih pripadnika UN, postoje mehanizmi³⁴ za ostvarenje opravdanog i neometanog pristupa specifičnom internet sadržaju – pri čemu stručne IT službe organizacije pružaju adekvatnu stručnu i tehničku pomoć licima angažovanim u realizaciji takvih zadataka.

Konačno, učesnici u istraživanju negiraju postojanje značajnijih ograničenja pristupu otvorenim izvorima u pogledu realizacije operativnih zadataka upotrebom varijeteta GIS platformi, društvenih medija³⁵ ili „*streaming*”³⁶ video-materijala.³⁷

Nasuprot većini ohrabrujući i pozitivnih odgovora, 90% lica je izrazilo nezadovoljstvo sa dostupnošću ljudskih resursa koji su na raspolaganju za adekvatnu realizaciju OSINT u mirovnim operacijama UN, pri čemu je samo 60% zadovoljno stepenom poznavanja jezika zemlje domaćina među postojećim licima angažovanim na zadacima OSINT, te samo 37% zadovoljno kada se govori o postojanju adekvatnog broja prevodilaca za jezik(e) koji su u upotrebi u zemlji domaćina.

Negativna iskustva se nastavljaju i kada je postavljeno pitanje da li lica angažovana na zadacima OSINT poseduju adekvatni nivo znanja, iskustva i ekspertize relevantne za realizaciju sveobuhvatnih kvalitativnih i kvantitativnih analitičkih procesa u ovoj oblasti, više od 50% ispitanika dalo je svoje negativno mišljenje. Pri tome, učesnici u istraživanju naveli su da proces obuke u upotrebi različitih softverskih paketa namenjenih za realizaciju OSINT u većini slučajeva (više od 70%) sprovode samostalno, odnosno da organizacija nije obezbedila specifičan program obuke za upotrebu takvih analitičkih alata (mišljenje 57% ispitanika). [*Napomena: Sa*

³¹ Digital safety, security and literacy.

³² Use of information and communication technology resources and data; - <https://oios.un.org/resources/2015/01/ST-SGB-2004-15.pdf>

³³ Gambling, Pornography, Anonymizers, Malicious Sites, P2P/Personal Network Storage (Gaming), Remote Access, Spyware, Hacking.

³⁴ Request for Internet Access Rule Amendment.

³⁵ Tipa Twitter, Facebook, Instagram, Vine, Tumblr, Reddit, Flickr i slično.

³⁶ Video.

³⁷ Kao predstavnik, Youtube.

druge strane, ispitanici su potvrdili da je organizacija obezbedila pripadnicima obaveštajno-analitičkih timova u svim mirovnim operacijama UN pristup tzv. „peacekeeping e-research tools package”, koji omogućuje eksploataciju većeg broja pretraživačkih baza podataka³⁸].

Negativne povratne informacije odnose se, takođe, na dostupnost komercijalnih softverskih paketa koje je obezbedila organizacija, a koji omogućuju adekvatan monitoring i obradu ogromne količine podataka koji su dostupni putem *online* baziranim informacionim ili društvenim platformama (čak kod 60% ispitanika), pri čemu lica angažovana na realizaciji obaveštajno-analitičkih zadataka primenom OSINT nisu ni pokušavala da (ovde ispitujući odlučnost i-ili individualnu motivaciju analitičara da „prodru” u predmetnu materiju), primera radi, svojim sredstvima obezbede takve softverske pakete radi istraživanja njihovih mogućnosti (odgovor 80% učesnika u anketi).

Konačno, manje ohrabrujuća informacija proizlazi i iz činjenice da samo 40% ispitanika koristi „*off-the-shelf*”³⁹ komercijalne softverske pakete koji omogućuju bolji monitoring i obradu informacija koje potiču iz otvorenih izvora, dok 97% ispitanika zasniva svoj rad na istraživanju i obradi otvorenih izvora informacija, koristeći većinom postojeće standardne internet pretraživače.

Iako navedeni u „*Performance Peacekeeping*” izveštaju kao softverski alati koji omogućuju bolju obradu i analitiku otvorenih izvora informacija – *Swiftriver, FaultTree+, NodeXL, FreeMind, MindNode, Coggie, XMind, Rapidminer, The GDELT Project, Storyful*, ili *Recorded Future* (ranije spominjano u ovom radu, fusnotama #19) – manje od 10% učesnika u istraživanju je potvrdilo da ih koristi u okviru obavljanja redovnih aktivnosti.

Konačno, razumevajući da neka od okruženja mirovnih operacija (zemlje domaćina) ne pružaju komoditet pristupa internetu, društvenim mrežama ili bilo kakvim drugim iscrpnim izvorima informacija otvorenog tipa do, npr. FM radio-stanica, samo 26% učesnika u anketi je potvrdilo da poseduju alate koji bi im omogućili praćenje i analizu sadržaja radio-saobraćaja putem „*speech-to-text*”-tipa softverskih paketa. Imajući u vidu ranije navedenu činjenicu da nedostaje adekvatan (potreban) broj lica koja govore jezike koji se koriste u mirovnim operacijama UN, bilo analitičara ili lokalnih prevodioca, problematika mogućnosti ozbiljnijeg pristupa ili obrade ovakvog tipa otvorenih informacija, a naročito u slučajevima kada su jedini dostupan tip, jeste zabrinjavajući.⁴⁰

Realnosti upotrebe OSINT u mirovnim operacijama UN – SOCMINT

Posmatrajući dinamiku obaveštajno-analitičke delatnosti u mirovnim operacijama UN, praćenjem i obradom društvenih medija kao primarnog izvora informacija, dominantnu ulogu, očekivano, imaju trenutno najzastupljenije platforme tipa *Facebook, Twitter* i *Youtube*, gde skoro 90% učesnika u istraživanju potvrđuje redovnu upotrebu ovih alata u

³⁸ Pristup je omogućen, primera radi, prema: Stratfor, EIU, IHS Janes, Oxford Analytica, ProQuest i sl.

³⁹ Uz jednostavnu registraciju.

⁴⁰ Boljeg shvatanja radi, u Maliju (misija UN MINUSMA) pored francuskog (zvaničnog jezika) govori se oko 50 različitih jezika, dok 13 izvornih jezika ima status zvaničnog nacionalnog rečnika. U Centralnoj Afričkoj Republici (misija UN - MINUSCA) pored francuskog govori se još oko 120 jezika, dok samo 22% populacije koristi francuski. U Demokratskoj Republici Kongo (misija UN MONUSCO), pored zvaničnog francuskog, populacija koristi oko 210 živih jezika.

realizaciji OSINT.⁴¹ Pored toga, čak 75% ispitanika je potvrdilo da navedene platforme dominiraju u realizaciji OSINT u okviru njihovih operativnih portfolija, te da su, s obzirom na iskustva sa terena, tradicionalni mediji poput TV-a, radija, štampanih izdanja ili digitalnih novinskih izdanja danas postali u potpunosti zavisni od rasprostranjenosti i zastupljenosti društvenih medija (82%).

Upitani koje oblasti od interesa za jednu mirovnu operaciju UN je moguće tretirati opservacijom i analizom društvenih medija, učesnici u istraživanju odgovorili su veoma širokim spektrom, odnoseći se na bezbednosno okruženje, političku situaciju, izborne aktivnosti, humanitarna pitanja, zaštitu civilnog stanovništva, socio-ekonomsku situaciju, vladavinu prava, sprovođenje zakona, kriminalne delatnosti, transnacionalne, asimetrične, hibridne i nekonvencionalne pretnje, prirodne i „*man made*” katastrofe, kršenje ljudskih prava, građanske nemire, seksualno i rodno zasnovano nasilje, te ponašanje pripadnika mirovnih operacija UN („*code of conduct*”).⁴²

Učesnici u anketi (96%) smatraju da je primenom SOCMINT danas moguće pristupiti informacijama od kritičnog značaja za izvršavanje mandata mirovnih operacija mnogo brže nego oslanjajući se isključivo na unutrašnje izvore informacija – interne izveštaje UN ili one koji potiču od izvora zemlje domaćina – potvrđujući vrednost OSINT ne samo danas, već i u celokupnom periodu od prvih naznaka takve vrednosti ove obaveštajne discipline u mirovnim operacijama UN (referenca na citat u samom početku ovog rada – kritički osvrt prvog komandanta misije UNPREDEP, iz 1995. godine).

Identičan procenat učesnika u anketi smatra da informacije koje proističu iz domena društvenih medija mogu u velikom broju slučajeva biti i jedini validan izvor u specifičnim situacijama, dešavanjima ili incidentima, na primer kada autoriteti zemlje domaćina ili čak i sami elementi mirovnih operacija UN nisu u stanju da dopru do lokacije sa određenim dešavanjima, kada ne postoji mogućnost uspostave kontakta ili normalne razmene informacija zbog oružanih sukoba ili drugih inhibitornih faktora ili pak u slučajevima kada postoji osnovano sumnja da su kritične, tj. bezbednosno osetljive informacije namerno potisnute, falsifikovane ili prikrivene.

Bez izuzetaka, svi učesnici u istraživanju se slažu da prikupljanje i obrada informacija koje proističu iz društvenih medija može mirovnim operacijama UN obezbediti pristup bezbednosno osetljivim i izuzetno važnim informacijama za realizaciju operativnih aktivnosti, informacijama koje su od vitalnog značaja za održanje visokog nivoa situacione obaveštenosti, te onih koje omogućuju funkcije planiranja, prevencije-mitigacije i ranog upozorenja.

Sa druge strane, praktičari SOCMINT u mirovnim operacijama UN su i veoma obazrivi, te razložno kritični kada se govori o specifičnim karakteristikama društvenih medija u funkciji obaveštajno-analitičke delatnosti. Dok se slažu u tome, one danas imaju značajnu ulogu u eliminaciji informacionih praznina („*information void*”), unapređenja slobode govora, validacije ili provere informacija, te omogućuju zaobilazjenje cenzure koju su nametnuli kontrolisani informacioni⁴³ sistemi ili pak daju „glas” onima čija se reč ne može čuti. Primetna je izražena opreznost u tretiranju informacija koje potiču iz društvenih medija – naročito imajući u vidu karakteristike njihove potencijalno izražene pristrasnosti, neretko neobjektivnog informisanja, prisutnosti velike količine netačnih informacija i informacija „serviranih” sa specifičnim namerama, te informacija čija pouzdanost ne može biti

⁴¹ Manje zastupljeni alati su upotreba Google+ (50%), Instagram (33%), Flickr (27%) itd.

⁴² Conduct and discipline in UN; <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/cdu>

⁴³ Na primer, od vlada ili državnih organa zainteresovanih za „manipulaciju” medija i-ili društvenih mreža.

ustanovljena. Tim pre što u današnjem vremenu i u konfliktnim područjima pogotovo, više od 40% informacija koje nastaju i šire se ovim mrežama (uključujući i klasičnim medijima) tretiraju nasilje i sukobe – pri čemu dostizanje praga vidljivosti određenih informacija može biti uslovljeno ne samo njihovom (realnom) zastupljenošću ili vrednošću, već i delovanjem značajnih medijskih „*influencer*”-a ili pak logaritmicima ugrađenim u samim softverskim platformama (znači mašinski definisanih ili namenski podešavanih), što može da ostvari značajan uticaj na pouzdanost i relevantnost raspoloživih informacija.

Kako su društveni mediji, a samim tim i SOCMINT, značajno determinisani varijetetom, volumenom, brzinom i tačnošću informacija koje cirkulišu ovim kompleksnim sistemom, opreznost u upotrebi društvenih mreža kod učesnika u istraživanju je razumljiva, opravdana i ohrabrujuća po pitanju razumevanja primene SOCMINT – tim pre što se svi učesnici slažu s tim da dominacija društvenih medija u današnjem informacionom dobu rezultira informacionim opterećenjem („*overload*”) koje predstavlja značajan izazov za njihovo adekvatno praćenje i blagovremeno procesiranje – naročito s obzirom na raspoložive ljudske resurse („*human resources*”) i vreme raspoloživo za njihovo procesiranje („*time constraints*”).

Praktičari SOCMINT se slažu da društveni mediji danas imaju sve veću ulogu kao nova vrsta „naoružanja” u arsenalu brojnih država, grupa i individua, da ih obilato koristi sve veći broj „*non-state*” aktera za realizaciju svojih agendi, te da ova oblast predstavlja informaciono okruženje koje ne samo da nije jednostavno za profesionalnu navigaciju, već je i opasno u slučaju mnogo ozbiljnije obaveštajne eksploatacije – što zahteva angažovanje specifičnog sklopa znanja, veština i iskustva za pravilnu i bezbednu „upotrebu”.

Učesnici u istraživanju primene SOCMINT u okruženju mirovnih operacija se bez iznimaka slažu u tome da ova disciplina ne može biti adekvatno i pravilno primenjena u praksi ukoliko lice angažovano na realizaciji specifičnih zadataka ne ispunjava određeni broj specifičnih zahteva, koji se odnose na poznavanje istraživane materije, razumevanje kulturoloških odrednica i istorije okruženja u kome se nalazi ili pak istorije konflikta, te poznavanje jezika na upotrebi u zemlji domaćina i-ili operativnom okruženju. Od praktičara SOCMINT se zatim očekuje i da se vremenski značajno predaju istraživanju sveukupnosti informacija koje nose „*mainstream*” mediji i društvenih medija (mreža), da budu upoznati sa mogućnostima i načinom njihovog te, površ svega, ostave po strani svoja lična ubeđenja i shvatanja. Praktičari bi zatim trebalo da budu spremni da se uhvate u koštac sa lavinom informacija koje, a pogotovu u okruženju mirovnih operacija UN, zahtevaju visoku psihološku spremnost i otpornost praktičara SOCMINT na raznovrsnost i količinu vizuelnih informacija visoko stresnog ili nasilnog sadržaja.

Upravo vezano na ovaj poslednji faktor, učesnici u istraživanju usmerili su težište na činjenicu da veliki deo veoma iskusne i produktivne obaveštajno-analičke populacije angažovane u proučavanju društvenih medija čine mlađa lica – civilna lica koja nisu bila ranije izložena konfliktima, ratnim sukobima, te prizorima o stradanju civilne populacije.

Konačno, učesnici u istraživanju potvrdili su i to da nema dileme u tome da stepen mogućnosti upotrebe, bilo OSINT ili SOCMINT u mirovnim operacijama UN, zavisi od sveukupnosti operativnog okruženja, odnosno da je praksa „*case to case dependant*”, kao i da OSINT i SOCMINT predstavljaju samo deo većeg broja obaveštajnih disciplina koja ne može biti korišćena unilateralno i mora biti potpomognuta primenom ostalih obaveštajnih disciplina – kako bi krajnji rezultat bilo dobijanje „*intelligence picture*” koja na najbolji mogući način oslikava stvarnu situaciju u određenom operativnom okruženju.

Siže nedostatka i prednosti primene OSINT u mirovnim operacijama UN

U četvrtom delu istraživačkog projekta od učesnika je zatraženo da, imajući u vidu do sada razmatrane oblasti i predočene, kako pozitivne, tako i negativne informacije, sumiraju svoje mišljenje o principijelnim slabostima i manjkavostima primene OSINT (i SOCMINT) u timovima u kojima funkcionišu, odnosno mirovnim operacijama u kojima se nalaze, kao i o percipiranim principijelnim prednostima primene ove obaveštajne discipline.

Osnovna negativna povratna informacija koja proizlazi iz odgovora dobijenih od praktičara OSINT (SOCMINT) u mirovnim operacijama odnosi se na raspoloživost ljudskih resursa koji se mogu posvetiti ovoj delatnosti, bilo da se radi o manjku civilnih, vojnih ili policijskih službenika, manjku adekvatnog broja analitičara koji poznaju jezik zemlje domaćina ili lokalnog prevodilačkog osoblja, te generalno manjku osoblja koje je osposobljeno i ima potrebna iskustva i veštine za svestrano tretiranje ove oblasti, tj. davanje adekvatnog odgovora na postojeće informacione zahteve.

Kao naredni principijelni nedostatak navedeno je nepostojanje odgovarajućih edukativnih programa, trening kurseva, radionica ili seminara namenjenih razmeni iskustava, a koji bi služili za obuku analitičara u boljoj i sveobuhvatnijoj primeni OSINT (SOCMINT). Posebna oblast u kojoj praktičari OSINT u mirovnim operacijama UN nalaze kamen spoticanja jeste nedostatak specifičnih softverskih paketa koji bi obezbedili automatizaciju prikupljanja i obrade informacija od interesa, tj. nedostatak obezbeđenog pristupa – licenci ka specijalizovanim sajtovima i aplikacijama koji bi omogućili bolji pristup i obradu „big data”.

Jedno od izraženijih negativnih zapažanja u ovom istraživanju odnosi se i na manjak koordinacije OSINT (SOCMINT) na različitim nivoima informacionog procesiranja, bilo po lateralnoj skali, tj. odnoseći se na oblast odgovornosti („area of responsibility”) i koordinacije unutar (sekcija) mirovnih operacija ili hijerarhijskoj skali, tj. značaja (taktičkog, operativnog ili strategijskog), dovodeći do pojave dupliranja analitičkog rada, te nesvrshodnog utroška vremena, te dupliranja angažovanja ionako nedostajućeg stručnog osoblja.

Unatoč postojećim doktrinarnim dokumentima i postojećim akademskim razmatranjima OSINT, govoreći o realnom kapacitetu adekvatne primene ove obaveštajne discipline, te ulaganju u njen razvoj i praktičnu primenu, realnost odiše nedostatkom konkretnih akcija preuzetih radi unapređenja njene primene.

Kao posebnu oblast nedostatka primene OSINT, te SOCMINT u mirovnim operacijama UN, učesnici u istraživanju naročito napominju prisustvo predrasuda u društvenim medijima, naročito onih usmerenih ka različitim populacionim (nacionalnim ili verskim) grupama unutar zemalja domaćina. Imajući veoma malu ili nikakvu kontrolu nad takvim, uslovno rečeno korumpiranim ili inficiranim izvorima informacija – koja mogu imati svoje ishodište bilo u lokalnim, nacionalnim, regionalnim ili globalnim okvirima – olak, neprofesionalan ili čak amaterski tj. neobavešten (laički) pristup OSINT ili SOCMINT predstavlja, kako potencijalno visok rizik ugrožavanja imperativa neutralnosti mirovnih operacija UN, tako i potencijalno izvorište pogrešne interpretacije prikupljenih i obrađivanih informacija.

Konačno, ništa manjom opasnošću u aplikaciji OSINT, te naročito SOCMINT, praktičari ovih disciplina u mirovnim operacijama UN smatraju nezaštićeni pristup društvenim mreža-

ma, tj. istraživanje i prikupljanje podataka po čitavom varijetetu operativnih portfolija upotrebom softverskih paketa, licenci ili čak i samih personalnih računara na nebezbedan način – onaj koji bi potencijalnim neprijateljski raspoloženim stranama („*targets*” ili „*belligerents*”) od obaveštajnog interesa za međunarodnu organizaciju mogao omogućiti uvid u informacije vezane za identitet (personalne informacije),⁴⁴ organizacionu pripadnost⁴⁵ ili čak lokaciju⁴⁶ originatora obaveštajno-analiitičke aktivnosti (pripadnika međunarodne organizacije).

S tim u vezi, evidentno, stavka koja se odnosi na „*staff protection*” je veoma ozbiljno uzeta u obzir, naročito u slučajevima kada praktičari OSINT i SOCMINT u mirovnim operacijama UN izvršavaju aktivnosti u područjima sa aktivnim oružanim konfliktima koji mogu biti usmereni i ka samoj međunarodnoj zajednici i njenom osoblju – naročito kada se radi o prisustvu asimetričnih pretnji, kao što su terorizam i bezbednosne pretnje usmerene ka fizičkom integritetu pripadnika UN.

Kada govorimo o afirmativnoj ulozi OSINT i SOCMINT u mirovnim operacijama UN, praktičari na prvo mesto postavljaju benefit veoma jednostavnog pristupa izuzetno širokoj lepezi bogatih izvora informacija od interesa, mogućnost unapređenja situacione obaveštenosti, sticanja brzog uvida u dinamiku dešavanja na terenu, brzu i bogatu razmenu informacija sa velikim brojem korisnika, te mogućnost njihove brze provere („*corroboration*”) i potkrepljivanja („*cross pollination*”), kao i olakšavanje donošenja mnogo informisanih odluka za delovanje u budućnosti – dakle unapređujući i funkciju planiranja i predviđanja, tj. indikacije potencijalnih negativnih događanja, odnosno scenarija („*red flag*”, „*point of divergence*” ili „*imminent tactical challenges*”).

Praktičari OSINT su bez iznimaka izuzetno zahvalni kada se govori o pronalaženju specifičnih i kritičnih informacija od interesa za delovanje mirovnih operacija UN koje, u slučaju nedostatka društvenih medija i njihove omni-direkcionih i geografski visoko penetrirajućih karakteristika, inače ne bi mogle biti dostupne, naročito kada se radi o obezbeđenju kombinacije geo-spacijalnih i vizuelnih informacija koje znatno unapređuju kontekstualno razumevanje sukoba i sposobnost sadržajnije i preciznije implementacije aktivnosti koje omogućuju izvršenje dobijenog mandata.

Iako podložne individualnim, grupnim, lokalnim-regionalnim ili pak nacionalnim i religioznim percepcijama, predrasudama („*bias thinking*”), pa čak i netačnim ili lažnim informacijama (propagandi), iskusni i dobro obučeni praktičari OSINT i SOCMINT smatraju i takve vrste otvorenih informacija od izuzetnog značaja za realizaciju obaveštajnog rada, jer omogućavaju uvid u način razmišljanja i potencijalnih akcija strana involviranih u oružanom ili političkom sukobu, odnosno mogu ukazivati na pokušaje eliminacije objektivne ili šire percepcije operativnog okruženja jedne mirovne operacije UN.

U svakom slučaju, ne nedostaje uverenost da OSINT i SOCMINT, podržani drugim obaveštajnim disciplinama, ne mogu da izgube na svom značaju i potencijalnoj primeni.

⁴⁴ Log-in u specifične softverske aplikacije upotrebom ličnih e-mail naloga (vezanih za mnogobrojne softverske pakete koji se već nalaze u ličnoj upotrebi analitičara) ili pak otvorenim izlaganjem personalnih informacija (ime, prezime, datum i godina rođenja i sl.).

⁴⁵ Kao pripadnika organizacije UN ili čak tima unutar kojeg lice funkcioniše (recimo JMAG).

⁴⁶ Log-in putem ličnog računara ili računara UN koji ne poseduje zaštitu ili „hoping” karakteristiku IP adrese ili pak ne upotrebe internet pretraživača koji onemogućavaju identifikaciju IP adrese korisnika (npr. „Tor browser” koji razvija i konstantno menja „ghost IP address”).

Očekivani razvoj OSINT u mirovnim operacijama UN u budućnosti

Govoreći o perspektivi OSINT u mirovnim operacijama UN, praktičari ne vide značajniji pomak i neophodno unapređenje ove obaveštajne discipline bez značajnijeg holističkog usmerenja u njenom tretmanu, onog koji se odnosi na ulaganja u kompleks neophodnih resursa, počevši od postojećih i budućih ljudskih resursa, njihove obuke (stavka koja apsolutno dominira u ovom istraživanju),⁴⁷ te opremljenosti neophodnim hardverom ili softverskim alatima koji će služiti kao „*force multiplier*” sveukupnog delovanja. Percipiran je i nedostatak ne samo praktično ostvarivih smernica, već i inicijative i konkretnih akcija u tom smeru.

Shodno navedenom, implementacija i razvoj jasne „*intelligence*” doktrine koja se odriče deklarativnog tretiranja OSINT ili bilo koje druge obaveštajne discipline smatra se preduslovom razvoja obaveštajne kulture u okruženju mirovnih operacija UN, te samim tim dosledne, šire i mnogo robustnije primene postojećih obaveštajnih kapaciteta organizacije UN (referenca na u uvodu navednu raspravu u Savetu bezbednosti UN na temu „Policy framework on intelligence in UN peacekeeping operations”, Jul 2016).

U slučaju da takav pristup ne bude obezbeđen i primenjen, praktičari OSINT smatraju da nije isključeno da operativne realnosti na terenu i dalje nastavljaju da iznenađuju UN, koja više ne poseduje komoditet da bude „poslednja koja saznaje šta se dešava”, odnosno potencijalno nastavi nepoželjan trend reakcije na krizna dešavanja, umesto zamenjujući ga trendom prevencije.

Upravo ta stavka predstavlja osnovnu svrhu postojanja i delovanja obaveštajnih službi u okruženju mirovnih operacija UN – bez obzira na to kako ih nazivali, etiketirali, tumaćili ili prevodili, koristeći bilo koju (domicilnu) obaveštajnu doktrinu, bilo koji od službenih jezika UN ili bilo koji od bezmalo dve stotine jezika zemalja članica principijelne međunarodne organizacije današnjice.

Umesto zaključka

Mirovne operacije UN su osam milijardi USD⁴⁸ vredan korporativni globalni poduhvat bez premca u ulozi očuvanja mira i međunarodne bezbednosti, koji od momenta svog nastanka pre sedam dekada prolazi kroz kompleksan proces prilagođavanja novim bezbednosnim pretnjama, operativnom okruženju, internih reformi, te razvoja kapaciteta koji

⁴⁷ Organizacija UN trenutno raspolaže vrlo limitiranim brojem takvih aktivnosti, odnosno sa dve koje, pored stalnog, delimično obrađuju ovu oblast i organizuju se jednom godišnje za oko tridesetak učesnika iz svih mirovnih operacija UN: (1) UNJMAC course (DPKO), Oslo, Norway <https://forsvaret.no/hogskolene/en/NODEFIC/Our%20courses/United%20Nations%20Joint%20Mission%20Analysis%20Centre%20Course>, gde autor ovog istraživanja od 2014. godine drži predavanja i praktičnu obuku na temu OSINT i SOCMINT, te (2) DSS Security Analysis Process and Practice Course (SAPP), Brindisi, Italy http://www.trainingcentre.unlb.org/training_detail.asp?ID=767, kurs na kojem je autor ovog istraživanja učestvovao 2008. godine i postigao najbolji rezultat u rang-u-klassi.

⁴⁸ Na godišnjem nivou, <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>

imaju zadatak da obezbede neophodne smernice, uslove i, konačno, adekvatnu obaveštajnu podršku oko 120.000⁴⁹ lica koliko je danas angažovano u 16⁵⁰ mirovnih operacija širom sveta.

Oslanjajući se do sredine prve dekade novog milenijuma na bezmalo primenu „*ad hoc*” rešenja radi davanja odgovora na narastajuće obaveštajne zahteve u okruženju mirovnih operacija UN, svedoci smo da je u poslednjih desetak godina došlo do značajnih poboljšanja učinjenih u domenu razvoja obaveštajne delatnosti, te OSINT kao perspektivne, široko zastupljene i obećavajuće discipline.

Pojam razvoja obaveštajne delatnosti u okruženju mirovnih operacija UN je trajno izmešten iz domena tabu tema i trenutno prolazi kroz novi set filtera međunarodne zajednice, pri čemu praktičari OSINT očekuju preduzimanje mera i aktivnosti koje će trajno osloboditi nje ne postojeće kapacitete i učiniti ne samo aktivnosti lica angažovanih na zadacima očuvanja mira mnogo bezbednijim i sigurnijim već i doprineti tome da operativno okruženje mirovnih operacija UN postane transparentnije i predvidljivije, omogućujući viši stepen prevencije sukoba i materijalnih razaranja, mitigacije stradanja civilnog stanovništva ili proliferacije novih i humanitarnih i socio-ekonomskih katastrofa epohalnih razmera.

Karika koje nedostaje u ostvarenju potpunijeg razumevanja realnosti primene OSINT u mirovnim operacijama UN, što zahteva naredne značajne istraživačke napore, jeste (1) uvid u aktivnosti preduzete radi poboljšanja obuke osoblja angažovanog na zadacima OSINT, što percipirano predstavlja jednu od glavnih kočnica celokupnog procesa, (2) dodatni informisani uvid u nivo postdoktrinarnih („*follow-up*”) aktivnosti preduzetih radi unapređenja OSINT bilo kreiranjem „*custom*” ili nabavkom postojećih licenciranih softverskih alata koji bi unapredili proces prikupljanja i obrade podataka i informacija od interesa, te konačno (3) uvid u kategorizaciju nivoa („*benchmarks*”) specifičnih informatičkih (IT) znanja i sposobnosti kod praktičara ove discipline angažovanih u mirovnim operacijama UN, neophodnih za obaveštajno „preživljavanje” u sve dinamičnijem informacionom okruženju današnjice.

Razjašnjenje tih nedoumica trebalo bi da obezbedi još jasnije informacije i odgovor na pitanje da li je postojeći organizacioni sistem OSINT – samim tim i obaveštajne, tj. „*intelligence*” delatnosti – u međunarodnoj organizaciji zaista „*fit for the service*”.

Primena i razvoj OSINT u okruženju mirovnih operacija UN stoga ostaje subjekat od izuzetnog značaja za dalje praćenje i proučavanje, pri čemu se savetuje primena višeg stepena interakcije sa praktičarima ove obaveštajne discipline – predstavljajući izvorište i referencu bez čijeg konsultovanja nije moguće ostvariti realan uvid u status primene i razvoja OSINT.

Literatura

[1] Zenko, Micah, and Rebecca R. Friedman. "UN early warning for preventing conflict." *International Peacekeeping* 18.1 (2011): 21-37.,

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533312.2011.527504>

[2] De Jong, Robert David Steele and Wies Platje, "PKI: *Emerging Concepts for the Future*" (Oakton Virginia: OSS International Press, 2003), Chapter.1.

[3] UNPREDEP, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unpredep.htm>

⁴⁹ UN Peacekeeping fact sheet, *ibid*.

⁵⁰ *ibid*.

- [4] POL/2006/3000/04, 1 July 2006, „DPKO Policy Directive, Policy on Joint Mission Analysis Centres (JMAC)”; <http://repository.un.org/handle/11176/89594>, http://www.kudosconcepts.com/samples/UN--BestPractices/resources/JOC_JMAC_Policy.pdf
- [5] Diamanti, Tiziano. "The Peacekeeping Information at UN Level." *Journal of Strategic Security* 6.5 (2013), p. 103; <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1306&context=jss>
- [6] DPKO Policy Directive, „Joint Operations Centres and Joint Mission Analysis Centres”, 1 July 2006; <https://www.google.hr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=joint%20operations%20centres%20and%20joint%20mission%20analysis%20centres>
- [7] Norheim-Martinsen, Per Martin, and Jacob Aasland Ravndal. "Towards intelligence-driven peace operations? The evolution of UN and EU intelligence structures." *International Peacekeeping* 18.4 (2011): 454-467; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533312.2011.588391>
- [8] Shetler-Jones, Philip. "Intelligence in Integrated UN Peacekeeping Missions: The Joint Mission Analysis Centre." *International Peacekeeping* 15.4 (2008): 517-527; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533310802239741>
- [9] Larsson, Pavel. "The United Nations, Intelligence and Peacekeeping." (2010); <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication/1567364>
- [10] Ravndal, Jakob Aasland. "Developing Intelligence Capabilities in Support of UN Peace Operations: An Institutional Approach." (2009); <https://www.duo.uio.no/handle/10852/15037>
- [11] Ramjoué, Melanie. "Improving UN Intelligence through Civil-Military Collaboration: Lessons from the Joint Mission Analysis Centres." *International Peacekeeping* 18.4 (2011): 468-484; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533312.2011.588392>
- [12] Dorn, A. Walter. "Intelligence-led peacekeeping: the United Nations stabilization mission in Haiti (MINUSTAH), 2006-07." *Intelligence and National Security* 24.6 (2009): 805-835; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684520903320410>
- [13] Chesterman, Simon. "Does the UN have intelligence?." *Survival* 48.3 (2006): 149-164; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396330600905445>
- [14] Johnston, Paul. "No cloak and dagger required: Intelligence support to UN peacekeeping." *Intelligence and National Security* 12.4 (1997): 102-112; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02684529708432450?journalCode=fint20>
- [15] Steven Maceda, "Dysfunction Junction: Intelligence, Peacekeeping, and the United Nations", September 2007, Naval Postgraduate School Monterey, California, Thesis; <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/3275>
- [16] Dorn, A. Walter. "The cloak and the blue beret: Limitations on intelligence in UN peacekeeping." *International journal of intelligence and counterintelligence* 12.4 (1999): 414-447; <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/088506099304981?journalCode=ujic20>
- [17] Ravndal, Jakob Aasland. "Developing Intelligence Capabilities in Support of UN Peace Operations: An Institutional Approach." (2009); <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/15037/Ravndal-xMasterxThesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [18] UN DPKO, „Performance Peacekeeping: Final Report of the Expert Panel on Technology and Innovation in UN Peacekeeping”, <http://www.performancepeacekeeping.org/>
- [19] UN DPKO, UNSC Meeting on the Policy Framework on Intelligence in UN Peacekeeping Operations, July 2016; <http://www.whatsinblue.org/2016/07/meeting-on-the-policy-framework-on-intelligence-in-un-peacekeeping-operations.php>

[20] Bram Champagne, 2006, POTI, Peace Operations Training Institute, „*The UN and Intelligence*”, Thesis, p-4, <http://cdn.peaceopstraining.org/theses/champagne.pdf>

[21] Gašper Hribar , Iztok Podbregar & Teodora Ivanuša (2014), „OSINT: A Grey Zone”?, *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 27:3, 529-549, <http://dx.doi.org/10.1080/08850607.2014.900295>;

[22] David A. Charters, „*OSINT for Peace Support Operations: Perspectives From UN Operations*”, Centre for Conflict Studies, University of New Brunswick, Canada, http://www.oss.net/dynamaster/file_archive/040319/1efd2b192d0c9f63a0a29e111d8c128b/OSS2000-02-12.pdf

[23] Richard J. Aldrich, „*Secret Intelligence: A Reader*”, Routledge, 2009

[24] UN DPKO, „*Current peacekeeping operations*”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/current.shtml>

[25] UN DPKO, „*Women in peacekeeping*”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/womeninpk.shtml> i <http://www.un.org/en/peacekeeping/contributors/gender/2016gender/jul16.pdf>

[26] U.S., HQ, Department of the Army, „*Field Manual (FM) 2-0: Intelligence*”, p. 1-7; [http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm2-0\(04\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/amd-us-archive/fm2-0(04).pdf)

[27] UN DPKO, „*Use of information and communication technology resources and data*”; <https://oios.un.org/resources/2015/01/ST-SGB-2004-15.pdf>

[28] UN DPKO, „*Conduct and discipline in UN*”; <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/cdu>

[29] NODEFIC, „*UNJMAC course*”, <https://forsvaret.no/hogskolene/en/NODEFIC/Our%20courses/United%20Nations%20Joint%20Mission%20Analysis%20Centre%20Course>,

[30] UN DSS, „*SAPP course*”, http://www.trainingcentre.unlb.org/training_detail.asp?ID=767

[31] UN DPKO, „*Statistics*”, <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>